

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

VERDRINGING STAGEPLAATSEN VMBO?

RESULTATEN VAN EEN
INSPECTIEONDERZOEK IN HET
SCHOOLJAAR 2008/2009

Utrecht, maart 2010

INHOUD

Inleiding 7

1 Het onderzoek 9

2 Resultaten 11

3 Conclusies 15

Inleiding

In de gemengde, de kaderberoepsgerichte en basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo is het mogelijk om in het derde en vierde leerjaar stage te lopen in de beroepsgerichte vakken. Veel scholen maken hier gebruik van. Ook in het praktijkonderwijs is er sprake van stages of arbeidstraining gedurende de schoolloopbaan.

Vanaf het schooljaar 2011/2012 gaan ook de andere onderwijssoorten in het voortgezet onderwijs (de gemengde en de theoretische leerweg vmbo, havo en vwo) stages aanbieden, in de vorm van maatschappelijke stages. Een maatschappelijke stage is een vorm van leren, waarbij een leerling door middel van vrijwilligersactiviteiten kennismaakt met allerlei aspecten van de samenleving. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld meehelpen in een buurthuis, verzorgingstehuis of bij openbare speeltuinen.

Tot 2011 kunnen scholen op vrijwillige basis aan de slag met maatschappelijke stages. Nagenoeg alle scholen voor voortgezet onderwijs maken hier nu op een of andere manier al gebruik van.

Bij het vinden van een geschikte stageplaats wordt ruim baan gegeven aan de eigen verantwoordelijkheid en het initiatief van leerlingen, scholen en stagebieders. De leerling is in de meeste gevallen allereers t zelf aan zet. Veel leerlingen zoeken en vinden zelf een stage-adres. De school heeft vooral een begeleidende en stimulerende rol en staat klaar voor leerlingen die een extra steuntje in de rug nodig hebben. Leerlingen, scholen, stagebieders, begeleiders en bemiddelaars moeten elkaar opzoeken en op lokaal en regionaal niveau tot afspraken komen. De gefaseerde invoering van de maatschappelijke stage geeft scholen de tijd om hun netwerken op te bouwen, zodat ze ook zo veel mogelijk gebruik kunnen maken van organisaties die al veel ervaring hebben met het begeleiden en adviseren van scholen op dit terrein. Voorts wordt er ingezet op een rol voor de gemeenten op dit terrein: zij krijgen geld om te voorzien in de makelaarsfunctie tussen scholen en stagebieders.

De vraag is of door de geleidelijke invoering van de maatschappelijke stage er een spanningsveld ontstaat met de beroepsgerichte stages in het vmbo, wellicht mede onder invloed van de economische crisis.

De inspectie heeft daarom een onderzoek gedaan naar de mogelijke verdringing van de beroepsgerichte stages in het vmbo door de maatschappelijke stages, aan de hand van de onderzoeksvraag 'Ervaren scholen voor vmbo in toenemende mate problemen bij het vinden van passende stageplaatsen?'

In deze rapportage worden in hoofdstuk 2 de resultaten weergegeven van het onderzoek dat de inspectie in het voorjaar van 2009 ter beantwoording van deze vraag heeft uitgevoerd. Daaraan voorafgaand wordt in hoofdstuk 1 een korte beschrijving van het onderzoek gegeven. Hoofdstuk 3 bevat de conclusies.

1 Het onderzoek

Onderzoeksvragen

Het onderzoek is erop gericht om de vraag te beantwoorden of door de invoering van de maatschappelijke stage scholen voor vmbo problemen ervaren bij het vinden van passende stageplaatsen voor de beroepsgerichte vakken. In het verlengde van deze vraag wordt in dit onderzoek nagegaan of scholen strategieën ontwikkelen of hebben ontwikkeld die voorkomen dat deze mogelijke spanningen optreden. Te denken valt aan gerichte afspraken die binnen scholengemeenschappen worden gemaakt rond de werving van stageplaatsen of afspraken met externe partijen, zoals de stagebedrijven. Bij het onderzoek zijn ook de mogelijke rol van organisaties die al deskundigheid op dit terrein hebben opgebouwd en de eventuele inzet van 'stagemakelaars' op gemeentelijk niveau betrokken. Het onderzoek heeft een verkennend karakter, het is gericht op het verzamelen van kennis rond dit thema waarbij van te voren weinig beperkingen zijn opgelegd.

Het project is primair opgezet om de minister te informeren over de vraag of er sprake is van een verdringingseffect op het aanbod van stageplaatsen. Om ook een breder publiek te kunnen informeren over de uitkomsten van het onderzoek vindt daarnaast rapportage plaats in het Onderwijsverslag over schooljaar 2008/2009.

Onderzoeksopzet

In totaal zijn 75 scholen met 136 vmbo-afdelingen bevraagd. Deze scholen uit de steekproef zijn voldoende representatief voor het Nederlandse vmbo.

De bezoeken zijn uitgevoerd in de eerste helft van 2009. Het onderzoek is uitgevoerd op alle scholen voor vmbo die in die periode in het kader van de gegevensverzameling voor het Onderwijsverslag bezocht zijn.

De gegevens zijn verzameld in gesprekken met de schoolleiding en de stagecoördinator.

2 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek weergegeven. Allereerst staan de gegevens over het vinden van stageplaatsen vermeld, daarna zijn de door de scholen gehanteerde strategieën beschreven.

Stageplaatsen

De eerste vraag die in dit onderzoek aan de orde is gesteld is of de school moeite heeft met het vinden van een passende stageplaats voor leerlingen voor de beroepsgerichte stages. De resultaten zijn weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Heeft de school moeite met het vinden van een passende stageplaats?				
	Ja (n)	Nee (n)	Ja (%)	Nee (%)
vmbo-tl	1	32	3,0	97,0
vmbo-gl	3	19	13,6	86,4
vmbo-kbl	5	37	11,9	88,1
vmbo-bbl	5	34	12,8	87,2

Van de 136 bezochte vmbo-afdelingen (van 75 scholen voor voortgezet onderwijs), geven veertien afdelingen (op tien scholen) aan moeite te hebben met het vinden van passende stageplaatsen voor hun leerlingen. De gesignaleerde tekorten zijn vooral te vinden op de vmbo-leerwegen met beroepsgerichte stages. Bijna 90 procent van alle afdelingen ervaart geen problemen met het vinden van stageplaatsen.

Als de school aangeeft moeite te hebben met het vinden van geschikte beroepsgerichte stageplaatsen in het vmbo, dan is de vervolgvraag gesteld naar de omvang van het tekort. Van de 75 scholen die bezocht zijn, zijn er tien scholen die aangeven dat ze moeite hebben met het vinden van stageplaatsen. Vijf van deze tien scholen hebben van een of meer afdelingen aangegeven welke tekorten zij inschatten. Ook de sector waarin het grootste tekort is gesignaleerd door de school is weergegeven.

Tabel 2 Ingeschat tekort in aantal stageplaatsen (beroepsgericht)				
	school	Aantal noodzakelijke plaatsen	Ingeschat tekort	Sector waarin grootste tekort wordt gesignaleerd
vmbo-gl	A	Onbekend	60% van het gevraagde aantal plaatsen	Techniek
vmbo-kbl	B	35	8	Zorg, dier
	C	18	4	Handel, administratie
	D	130	0	Zorg en welzijn, ict
vmbo-bbl	B	35	10	Zorg, dier
	E	244	20	Handel, administratie
	D	51	0	Zorg en welzijn, ict

In totaal hebben vier scholen precieze getallen verstrekt over het aantal noodzakelijke stageplaatsen en het ingeschatte tekort. Deze groep scholen schat in op 293 noodzakelijke stageplaatsen er 42 tekort te komen. Er is geen sector die eruit springt als de sector met het grootste tekort.

De aard van het onderzoek, maar vooral het geringe aantal afdelingen met gesignaleerde problemen maakte het niet mogelijk om nader te analyseren of de tekorten zich vooral voordoen in een bepaalde regio, zoals bijvoorbeeld de G4 of in economisch zwakke regio's.

Als de school een probleem signaleert met het vinden van passende beroepsgerichte stageplaatsen voor vmbo-leerlingen is het van belang na te gaan welke verklaring de school hiervoor heeft. In tabel 3 zijn de verklaringen van alle scholen opgenomen die eerder aangaven moeite te hebben met het vinden van een passende stageplaats (n = 10).

Tabel 3 Verklaringen van de school voor het probleem (10 scholen)	
Verklaring	Aantal malen genoemd
Organisaties en/of bedrijven stellen geen plaatsen (meer) beschikbaar	4
Te weinig stageplaatsen in de directe omgeving, leerlingen moeten te grote afstanden overbruggen	2
De organisaties/bedrijven geven de voorkeur aan hoger opgeleide leerlingen	6
De stageplaatsen worden ingenomen door leerlingen uit de bve-sector	5
De stageplaatsen worden ingenomen door leerlingen die een maatschappelijke stage lopen	3
Andere redenen	2

Er zijn in totaal 22 verklaringen gegeven voor het ontstane tekort op de stagemarkt voor beroepsgerichte stages. Drie maal wordt het tekort toegeschreven aan het feit dat de stageplaatsen worden ingenomen door leerlingen die een maatschappelijke stage lopen. In de helft van alle gevallen wordt als reden genoemd dat de organisaties/bedrijven de voorkeur geven aan leerlingen uit de bve-sector of hoger opgeleide leerlingen.

Scholen is ook gevraagd een toelichting te geven. Daaruit blijkt dat scholen zich in een aantal gevallen wel zorgen maken over de toekomstige beschikbaarheid van stageplekken.

Strategieën

Vervolgens is de inspectie nagegaan of de scholen voor voortgezet onderwijs, naar aanleiding van de invoering van de maatschappelijk stage, hun strategie voor het vinden van passende stageplaatsen voor de beroepsgerichte stage van de betrokken vmbo-leerlingen hebben aangepast. Voorts is de scholen gevraagd sinds wanneer zij hun strategie hebben aangepast en wat zij gedaan hebben.

Van de 75 onderzochte scholen geven vijf scholen aan dat zij inderdaad hun strategie om aan voldoende stageplaatsen voor de beroepsgerichte stage te komen hebben aangepast. Zij hebben bijvoorbeeld de contacten met het bedrijfsleven

geïntensiveerd, de leeropdrachten verbeterd of zijn eerder gestart met informatierondes. Verder wordt de inrichting van een stedelijk stagebureau als strategie genoemd. Een van de vijf scholen meldt dat de strategie recent (2009) is aangepast, voor de overige scholen geldt dat de maatregelen al eerder genomen zijn.

Tot slot is aan deze vijf scholen gevraagd of de nieuwe strategie al tot een waarneembaar effect heeft geleid. Geen van de scholen meldt een positief effect.

3 Conclusies

Uit het onderzoek blijkt dat er begin 2009 vooralsnog geen sprake was van verdringingseffecten op de stagemarkt: naar de opgave van de scholen blijken de maatschappelijke stages de beroepsgerichte stages in het vmbo niet te hinderen.

Bijna 90 procent van alle vmbo-afdelingen zegt geen problemen te ervaren met het vinden van stageplaatsen. De scholen met vmbo-afdelingen die wel moeite hebben om stageplekken te vinden voor de beroepsgerichte stages, wijten dit slechts in geringe mate aan de maatschappelijke stages.

Het lijkt meer voor de hand te liggen dat de oorzaak toe te schrijven is aan het verdwijnen van een aantal stageplekken door de economische crisis en de concurrentie met de beroepsgerichte stages van mbo-scholen. In de helft van de gevallen geven de scholen als verklaring dat de organisaties/bedrijven de voorkeur geven aan leerlingen uit de bve-sector of hoger opgeleide leerlingen.

Gezien het hoge percentage scholen dat nu al met de invoering van maatschappelijke stages bezig is, lijkt het gerechtvaardigd te veronderstellen dat het verdringingseffect ook de komende jaren waarschijnlijk niet heel groot zal worden.

Deze veronderstelling wordt ondersteund door het feit dat weliswaar aanvankelijk voor alle onderwijssoorten het aantal uren maatschappelijke stage 72 uur zou bedragen, maar op grond van de eerste ervaringen van scholen heeft de staatssecretaris besloten het aantal uren aan te passen. Voor vwo-leerlingen blijft het 72 uur, maar voor de havo wordt het nu 60 uur en voor vmbo-leerlingen en leerlingen in het praktijkonderwijs 48 uur. Deze maatregel draagt bij aan een lagere druk op de stagemarkt.

Tot slot dient opgemerkt te worden dat dit onderzoek van de inspectie in het voorjaar van 2009 is uitgevoerd. De effecten van de economische crisis manifesteerden zich op dat moment nog niet in de volle omvang op de arbeids- en stagemarkt. In de media verschijnen signalen van een toenemende druk op de stagemarkt en ook de Colo Barometer van december 2009 laat zien dat de beschikbaarheid van stageplaatsen in het mbo ernstig onder druk staat. De oorzaak ligt volgens deze bronnen echter bij de crisis op de financiële markt en niet bij de invoering van de maatschappelijke stage.

Alertheid blijft echter geboden. Er zit al enige tijd tussen het onderzoek van de inspectie en het huidige moment; de situatie kan alweer zijn veranderd. Bovendien is de invoering van de maatschappelijke stage nog in de beginfase.

De inspectie acht het daarom verstandig om in een vervolgonderzoek na te laten gaan of het verdringingsverschijnsel inderdaad beperkt blijft.